

опредѣлени норми, признати отъ най-умнитѣ люде и задлъжителни за всички, които се смѣтатъ мислещи граждани.

Къмъ тази вродена насока на мисль и воля (*δράμων* у древнитѣ) идватъ срещитѣ въ живота, всичко случайно и необходимо (*τύχη, ἀνάγκη*), което като външенъ опитъ, като исторически и социални условия, като независима отъ човѣка принуда и тласкъ или ограничение отъ обстоятелствата, до развива смжтнитѣ предчувствия и идеи. Било докато е още въ България, въ ранното си детинство, било при пътуване на Изтокъ до 1821 г., въ Европа следъ това и въ Сливенъ до 1830 г., било при емигрантство въ Ромъния, Гърция и Италия до 1844 г., Селимински си взима добра бележка отъ изпитано, видено, прочетено, реагира съ будна мисль на преживѣнитѣ лични или общи събития и се утвърдява въ едни или други възможности на миросгледа си. Постоянно той изтъква грамадната роля на житейския опитъ и на обществото при оформяване на своитѣ мнения, на своя характеръ и на своя мораль, и последователно той отхвърля всѣко обяснение на нѣщата, което почива само на довѣрие къмъ традицията или на праздна, беспочвена спекулация. При борбата, напр., за защита на сънародницитѣ си срещу чокойскитѣ произволи въ Ромъния той изповѣдва, че се мжчилъ да разбере причинитѣ за окаяното състояние на българитѣ-бѣжанци, че узрѣлъ напълно само „всрѣдъ множеството изпитания“ и че едничко благодарение на „голѣмата си опитность“ можалъ да събори прѣчкитѣ и да избави тѣзи бѣжанци отъ ново робство. „И, признава той, макаръ че загубихъ много, научихъ това, което и въ най-добритѣ университети на свѣта и отъ най-мждритѣ писания не можехъ да разбера и науча“. Какво е научилъ? Научилъ е, до какви размѣри може да достигне човѣшкото нравствено падение, когато заговори грубиятъ интересъ; какъ нѣкои личности и срѣди се стараятъ да оправдаятъ грабежъ и насилия, за да достигнатъ своето щастие за смѣтка на общото разорение; и какъ трѣбва да си представяме ръста на деспотизма въ миналото, като неизбѣжна проява на човѣшкия егоизъмъ при дадени тежки обстоятелства. Цѣлата съвременна култура на западна Европа, съ всичкия този грамаденъ напредѣкъ въ морала и общественя животъ, Селимински извежда отъ „узрѣлия чрезъ опита умъ“ на народитѣ, и изобщо той не може да си помисли никаква здрава социал-